

Inledning	Närradio
Ljudteknik	Sändning
Digitalteknik	Nätradio

Ljudteknikerns Guide
till galaxen...

Huvudsida	Nyheter
Ljudforum	Sök
Respons	Länkar

Kapitel III: Sändning

3 Inledning

Det grundläggande med att sända är att kunna uttrycka det man vill få fram med tal och möjligen musik. Problemet är att det är skillnad mellan att tala inför publik och att göra ett radioprogram. I det senare fallet är det mer en cirkusföreställning än ett tal inför publik. Vi ska först ta en titt på vad radio egentligen innebär, och senare hur man GÖR radio.

[3.1 Förstå masskommunikation](#)

[3.2 Att starta ett sändningar](#)

[3.3 Programupplägg](#)

[3.4 Att lägga musik i radion.](#)

[3.5 Reportage och intervjuer](#)

[3.6 Analog ljudredigering](#)

(Digital ljudredigering beskrivs i [kapitel 4 : Digitalteknik](#))

3.1 Förstå masskommunikation

Bilden visar Rickard Gothäll under inspelningen av ett radioprogram på en kurs 1998.

Radio är masskommunikation och för att göra radio måste du förstå hur man kommunicerar med ordet som vapen. De tips som vi ska lära oss i detta kapitel fungerar även rätt bra om man bara vill veta hur man säljer en idé till en publik.

I 90-talets IT-samhälle har Internet tagit en allt större roll i vårt samhälle. Kunskaper om hur man uttrycker sig i text är nödvändiga för att överhuvudtaget kunna få sitt budskap läst. Vad många dock inte tänker på är "talad

masskommunikation".

Skillnader mellan det skrivna och det talade ordet

En liten landsortstidning hamnade i domstol efter att man skrivit ner allt som sagts i Rapports

nyhetssändning på en annonssida.

En 30-minuter lång TV-sändning på en tidningssida? Tidningen ville visa hur mycket mer en tidning förmedlar än nyheterna på TV. Rapport och tidningen gjorde upp och tidningen betalade en mindre summa pengar i skadestånd. Men det som historien lär oss är hur mycket svårare det är att få plats med mycket information i tal än i text.

Varför då tala, när man kan skriva? Svaret är enkelt : för att nå ut. Det finns folk som har svårt att läsa. Dessutom får du inte fram dramatiken i texten särskilt bra. En bra talare kan med en osynlig penna markera vad som är viktigt i det han eller hon säger.

Vilka hinder stöter man som talare på?

Att bara utan några hinder ställa sig upp inför en församling och tala är inte enkelt. Ofta är man rädd att göra bort sig eller bli utskrattad. I en radiostudio är publiken visserligen inte synlig, men detta kan kännas som ett ännu större hot, eftersom man inte kan se publikens reaktion.

Lär in följande ramsa: *A och O med att tala är att intala sig att man kan tala.*

3-30 regeln.

Fysiskt är det nu bevisat : ingen kan hålla full uppmärksamhet mer än 8 minuter. Det är ett teoretiskt maximum, men då ska du också vara väldigt intresserad av det du lyssnar på.

Du kan inte vänta dig att folk ska lyssna mer än 3 minuter åt gången. För att förvärta ditt problem : om du inte lyckats klargöra på 30 sekunder (!) vad du vill ha sagt, kommer folk tröttna och byta kanal. Detta är självklart en teoretisk gräns. I verkligheten har du mindre tid. Kort sagt: kom omedelbart in på ämnet du talar om.

3-30 regeln : "Du har 30 sekunder på dig att komma till saken och 3 minuter att säga den".

Bekämpa dina fel!

Här är en checklista över det vanligaste felen man gör som radiopratare.

1. Talar för fort.
2. Talar stressat.
3. Talar oengagerat.
4. Talar på fel sätt.
5. Svamlar.
6. Säger felaktigheter.
7. Stakar sig.

Talar du för fort?

Det är sällan nödvändigt att få hela meningen för att förstå innehållet. "Även om jag fel talar du vad jag menar förstår". Folk förstår dig även om de missar några ord när du talar för fort. Men det är fortfarande SLARV! Det stör folk att behöva koncentrera sig för att höra vad du säger!

Missförstå mig inte: att tala långsamt är inget självändamål! Däremot brukar man tala långsamt när man är TYDLIG. Det är TYDLIGT som är nyckelordet.

Talar du stressat?

Det är ett nybörjarfel att tala som om man ska med nästa flyg till Hongkong, vilket beror på att man är stressad och hela tiden tänker på hur man låter. Gör inte det. Att tala för fort och för stressigt är två liknande fel. Att du talar för fort hörs på att ord blir otydliga. När du talar stressigt är det röstläget och artikulationen som låter ansträngd och plågad.

Dessutom talar man ofta för fort om man talar stressigt.

De flesta människor kan tala med sina vänner utan att vännerna skrattar ut dem. Det kan du göra i radio också. Magin bakom radio är att låta lugn och avslappnad men ändå självsäker på gränsen till fåfång!

Talar du oengagerat?

Tvärtemot vad du tror går kombinationen tala för fort, stressat och oengagerat alldeles utmärkt ihop. Man ska inte behöva låta som en säljare när man pratar, men man ska låta som man bryr sig.

Förstår du inte? Prova i så fall att spela in dig själv när du talar om något eller någon du älskar. Det är engagerat! Du ska bry dig om vad du talar om även om du läser upp telefonkatalogen. Du ska inte förmedla budskapet "Va tråkigt" om det du berättar. (Röstläget ska stöda det budskap den förmedlar)

Motsatsen är till oengagerat är inte heller bra. Du ska inte låta som du är kär i Telia, när du läser telefonkatalogen om du förstår vad jag menar. Låt som du bryr dig medan du är lugn sansad och talar tydligt! (Det låter som en paradox, men det är det inte, tro mig)

Talar du på fel sätt?

Man börjar med att härma andra radoröster. Välj gärna gamla rävar i branschen. Var inte blyg att ta deras sätt att uttrycka sig på. Du hittar alltid någon som låter som du vill låta.

Tyvärr låter många nybörjare som parodier på radiopratare, snarare än radiopratare. "Vääääääälkommen till världens BÄSTA radioprograaaaaaam". Jag fick veta det av mina lätt elaka radiopolare under en biltur. - "Fasen Erik, du har långa vokaaaaaaler". Inte kul att höra, men jag jobbade bort det.

Varför låter många så? Sanningen är rätt enkel: i reklamen pressar folk ofta sina röster och detta innebär att vränga till vokalerna så att man låter bra. Nybörjare härmar detta och - självklart - det blir fel. Återigen: tala

engagerat (som om du bryr dig!), lugnt och tydligt. Pressa inte rösten! En radiopratare måste inte låta som om han ska sälja någonting när han öppnar munnen.

En liten anekdot angående härma folk:

En radiopolare till mig, Danjel, mer eller mindre avgudar Jesse Wallin (som förut jobbade på Radio City). Danjel härmar Jesse mest på skämt, men har börjat mer och mer ofrivilligt låta som om han kommer södra Sverige (vilket Jesse gör!).

"Rrrrrrrrrradio CI-TY hundrafämåmmanie Jesse, IINA åkk morronjjjjänget!" (Översättning: Radio City 105,9 - Jesse, Ina och morgongänget). Notera Jesse är den enda radiatoröst jag känner till som får långa konsonanter att låta häftigt.

Fotnot : Numera har Jesse flytt(at) till Rix.

Svamlar du?

"Välkommen till vårt fredagsprogram nu när det är fredag. Ja, på fredagar sänder vi fredagsprogrammet som vanligt på fredagar." Om jag inte redan visste att det var fredag, så vet jag det nu!.

Enkelt att avhjälpa: balansera mellan att vara informativ och att ge folk ett raseriutbrott.

Säger du fel?

Du skulle tro att du slagit på ett skämtprogram om du hörde att någon sa att "Napoleon vann slaget om Waterloo 1969". Om du däremot hörde på ekot att "det är uppsägningar på gång inom Kirunas majs- och bananplantager" skulle du undra vad som står på på ekots redaktion.

Om du gör ett lättare underhållningsprogram är felsägningar bara allmänt dåligt. Men om du gör ett program med ett budskap eller information är det ödesdigert. Om du påstår att det finns bananplantager i Kiruna, kommer lyssnaren då tro dig när du berättar om vetenskapliga rön?

Glöm inte att det är precis lika illa (om inte värre) att ge sken av att man är osäker. Öppnar du munnen ska du aldrig säga "Jag TROR att Kiruna ligger i Sverige". Visst finns det saker ingen vet säkert, men borde du veta, ska du också göra det INNAN du säger någonting.

Det kallas "Showprep" och innebär att du SKA läsa på eller kunna det du pratar om. Du behöver inte ha stödord eller nedskrivet, men då ska du också kunna allt i huvudet.

Checkup or SHUTUP!

Stakar du dig?

Det är svårt att veta hur mycket man behöver ha uppskrivet när man talar. En del måste ha allt på papper medan andra talar fritt ur hjärtat. Att staka sig är att tala osammanhängande, vilket kan bero på att man inte läst sina stödnoteringar eller helt enkelt inte har några.

Skaffa åtminstone stödord. Sen ska du läsa igenom det några gånger så du instinktivt vet vad det står innan du läser upp det högt. Det här är svårt och ett bra tips är att läsa upp det högt ett antal gånger tills det "sitter".

Vad gör man sen?

Anders Sandberg har hållit föredrag inför publik i många år och är van att prata i radio. Han kan hemligheten med att låta avspänd, lugn och engagerad samtidigt!

Slutligen kan sägas att göra bra radioprogram är som att ta sig till operahuset : du måste träna för att komma dit!

Lek gärna med rösten (Dock inte i sändning, utan hellre i badrummet!) Spela in dig själv och låt andra kritisera. Är du med i en förening? Varför inte träna på att hålla föredrag? Nu är du klar för att starta din vandring mot stjärnhimlen eller åtminstone mot en bättre förmåga att uttrycka dig i tal.

Jo, en sak till : de flesta lärdomarna har jag lärt mig genom att lyssna på mig själv! Det tar ett tag innan man blir bra. Så länge du jobbar på att bli bättre finns det ingen anledning till dåligt självförtroende.

Försök inte... Du gillar att höra dig själv!

Eftersom jag jobbat med många personer och lärt dem tala i radio är jag mycket van vid att folk klagar på sin egen röst. "Usch, jag tål inte höra mig själv" säger de när de hör sig själva på radion.

En del personer tycker verkligen illa och sin röst i början. Det är bara att vänja sig av med det. Men flesta säger att de inte gillar sin röst för att inte verka egocentrerade. I vilket fall måste man sluta tänka så. Var stolt för vad du gör men sluta inte lyssna på kritik.

3.2 Att starta sändningar

Bredängs länktorn, en av Teracoms länksändare, placerad i Bredäng, en förort till Stockholm. Längst upp i tornet sitter Radio Sydvästs sändare.

I kapitel 1 står det hur du kommer igång i närradion. En dag kanske du står där med ett besked om att du ska börja sända ett visst datum. Alla papper är klara och det är bara att sätta igång. Problemet är att det är nu du väljer vad dina lyssnare ska tycka om dig och ditt program.

I detta kapitel ska vi gå igenom metoder för att göra ditt program bättre. I nästa kapitel berättar vi hur du använder dem.

Här är de saker du ska sträva efter:

1. Skapa en målgrupp!
2. Skapa ett "musikformat".
3. Skapa ett "programformat".
4. Skaffa policies.

Skapa en målgrupp

Det första spadtaget tas när du väljer vem eller vilka du ska sända för. Målgruppsvalet är kanske det viktigaste du gör under hela processen att skapa en ny station eller ett nytt program. Det kommer avgöra allt du gör därefter.

Vem vill du nå? Kapitel 3 har hittills svarat på frågan "hur?", men första frågan du ska ställa dig nu är "Vem?".

Vill ni nå folket på studentkåren, föreningen eller alla i åldersgruppen 7-25? Hur gör ni detta? Ofta blir det en kompromiss mellan era möjligheter och lyssnarnas "krav".

Sätt er i en grupp och diskutera vad som är den "gemensamma nämnaren" i gruppen ni vänder er till och vad de vill höra.

Att göra närradio är en fråga om att välja det utbud som folk kan gå med på att höra!

Skapa ett musikformat

Jag antar att du vill spela musik i ditt program. Om inte kan du hoppa över detta och gå direkt till "skapa ett programformat".

I [kapitel 3.4](#) beskriver vi hur man går till väga att på ett hyfsat avancerat sätt skapa ett musikformat. Man behöver inte följa detta till punkt och pricka även om det är det bästa sättet. För en nybörjare i radiovärlden

är det bättre att börja på en enklare nivå. Men titta i alla fall igenom [kapitel 3.4](#) så får ni idéer och kan sätta er in i radiotänkandet.

En sak är säkert : det minsta man kan kräva är en tanke bakom musikvalet. Spelar ni 80talsmusik ska ni aldrig blanda in något annat. Man ska aldrig ta in musik som inte ingår i ert vanliga utbud.

Det vanligaste nybörjarfelet är att spela musik lite hur som helst. Musikval ur vitt skilda genrer som jazz, 60-tal, klassiskt och rock gör det omöjligt att få det att låta bra. Man måste avgränsa musikvalet och BARA ta in musik ur det urval (kallas "format" inom radiovärlden). man bestämt sig för.

Tråkig men sann musikformel : "Endast den som spelar hitlåtar kommer att lyckas!"

Hitlåtar är ett krångligt begrepp men innebär de låtar som är populära hos den målgrupp du vill nå. Titta på topplistor eller fråga folk!

Skapa ett "programformat"

Förutom bara musik och prat vill ni förmodligen också sprida ert budskap! Programformatet gör detta på ett bra sätt.

Skaffa er hålltider för ALLA återkommande inslag. Nyheter, "veckans reportage" och speciallåten spelas ALLTID vid samma tidpunkt i sändningen!

Programformatet bygger ni upp med hjälp av den berömda klockan. Rita upp en rund ring och dra två linjer som korsas i mitten och bildar ett plustecken. Detta är en klocktimme fördelat på fyra kvartar. Med tanke på att en låt idag är på runt 4 minuter kan ni själva avgöra hur många ni får in per kvart inklusive talinslagen.

Skulle ni bara sända tal, kan ni använda "klockan" för att avgränsa olika föredrag, så att de inte blir längre än 3-4 minuter.

Men idag tyvärr är många lyssnare inställda på MASSOR med musik, och lite tal. Samtidigt vill man ju få ut ett budskap, och få sin stämning hörd. Att spela en timme kompakt musik är inte särskilt lukrativt, tro mig.

Lösningen är en bra balans mellan tal och musik där musiken aldrig blir för viktig och informationen inte blir till svammel.

Radio Nörd slår tillbaka

Troligen är det väldigt få som verkligen förstår vad en målgrupp egentligen är. Om du någon gång lyssnat på ett nystartat närradioprogram har du nog funderat på vilka de sänder för.

Någon har med sig sin egen privata samling av Pearl Jam och en annan person tog med sig en brusig inspelning med Nirvana. Denna udda blandning går garanterat hem hos två personer : de som tog med sig sina egna skivsamlingar till radiostationen. De som gillar Pearl Jam och Nirvana lyssnar hellre på sina egna skivor. Ridå!

Skaffa policies

För att undvika bråk och tånjande på reglerna, ska ni skaffa er en policy för de flesta situationer. Hur många veckor ska en lyssnare få vänta innan hon eller han får tävla igen? Vem är chef? Vem ansvarar för att det ska göras blir gjort?

Policies är er station eller ert programs ansikte utåt, men även er möjlighet att kontrollera det som händer i bakgrunden under sändning.

Fallet med personerna som plötsligt kan allt om radio

Som programmakare kommer man ofta i kontakt med lyssnare, vänner och annat löst folk som inte vet vad ett mixerbord är men helt plötsligt kan berätta ALLT om hur ni ska lägga upp era program.

Var denna "klarsynthet" kommer ifrån kan man ju fråga sig, men en sak är säker, deras råd är oftast inte mycket att ha.

Folk har mycket bestämda åsikter om precis allting när det gäller musik. Kom ihåg att ni gör program för era lyssnare, inte åt några få polare som tror att de kan radio. Lyssna på professionella undersökningar, folk som verkligen GÖR radio och spika ett arbetssätt.

Fungerar dina metoder ska du aldrig ändra dem trots att dessa självutnämnda konsulter till polare säger att du ska. Du kan radio, de kan bara gnälla! (OBS! Du ska naturligtvis inte sluta ta lärdom av dina misstag och sluta titta på hur andra stora stationer gör.)

3.3 Programupplägg.

Radio Unga Forskare Stockholm spelar in ett program på Unga Forskares Öppet Hus 1994. 1995 startade man med reguljära sändningar över Radio Sydväst.

Det är nu dags att omsätta sina idéer och regler i verkligheten. I förra kapitlet satte vi upp formatet och reglerna. Nu är det dags att se vad som händer där teori och verklighet möts.

Ni märker rätt snart att ert programupplägg hade sina brister och det är därför bra att finslipa och rätta till diverse saker som

inte fungerar.

Däremot bör man undvika att "uppfinna hjulet på nytt". Jag menar att du inte ska göra om allt förarbete varje gång det inte fungerar med det du har.

Lär känna dina lyssnare - Lyssnare är vanedjur

I en radiosändning ringde en tjej in och svarade rätt på tävlingsfrågan. Jag frågade henne varför hon lyssnade på UNGradion (Det program vi sände). Svaret blev att hon brukade lyssna på UNGradion ibland.

Det finns alltså trogna lyssnare. Människan är ett vanedjur, och man måste ta vara på det. En bra sak att säga är att det kommer mer reportage och roliga tävlingar "nästa vecka vid samma tid". Det gör att man kan få lyssnare som gör det till en vana att lyssna på din sändning.

Övrigt

En aktiv radiostation är en fördel. Både i studio och i reportagearbete måste medarbetarna vara öppna och flexibla.

Jag vet många sändargrupper som blivit vänskapsgrupper för inbördes beundran. De har slutat lyssna på omvärlden, och skyller allt de inte gör på att de har så mycket att göra. Så länge ingen annan får vara med, är det ju inte så lätt att kontrollera.

Tänk vad du säger, innan du säger vad du tänker!

Radion är ett fritt media, men det är inte fritt att säga precis vad som helst. [Granskningsnämnden för radio och TV](#) utreder klagomål mot vad sägs och sänds i media. Vad ska man då undvika att säga, för att slippa att

bli anmäld till granskningsnämnden?

- **"Personangrepp"**

"Anders Andersson är en idiot, eftersom han sår frön under vintern". Detta får du inte säga i radion, av ganska självklara skäl. Du får däremot komma med negativa värdeomdömen om offentliga personer, som till exempel statsministern eller en företagsledare. Kom dock ihåg att hålla dig saklig i din kritik! Tänk på att det är skillnad på att kritisera en person som yrkesperson och att kritisera samma person som privatperson.

- **"Hets mot folkgrupp"**

Faktum är att Norgevitsar i radion kan anses som hets mot folkgrupp. Detta tänker man kanske inte på som programledare, men så är det! Annars brukar det vara negativa omdömen om folkgrupper som är vanliga överträdelser.

- **Uppmuntra till brott**

"Bygg en egen bomb och spräng dina fiender". Tänk dig en situation av att en lyssnare gör det som du uppmanar till. Behöver jag säga mer?

Det finns ytterligare saker som är dumma eller direkt olagliga att säga i radio- eller tv-program. Om du använder ditt sunda förnuft, kommer du troligen aldrig riskera att bli anmäld. Närradion har dessutom många lagar som talar om hur du ska hantera programnamn, sponsorer, reklam och referensbandning. På länksidan, finns en länk till [Radio- och TV-verket](#), där du kan läsa på lagarna. Gör det!

"Det är ändå ingen som lyssnar" ... En studie i depressivt tänkande...

Närradion har färre lyssnare nuförtiden än någonsin tidigare. Folk tittar allt mer och mer på TV och kommunicerar allt mindre. Man får en känsla att landet förlorat sin kreativitet.

Vad detta betyder för dig som programmakare är egentligen bara att du inte längre får någonting gratis. Vill du att folk ska lyssna MÅSTE du ge dem en anledning. Du vill ge dem någonting som de inte får någon annanstans.

Detta "någonting" som bara DU sänder bör vara riktat mot din målgrupp.

Lyckas med detta och du ska också få din beskärda del av lyssnarna. Om alla närradioföreningar gav upp bara för att de tycker för få lyssnar skulle vi snart bara ha en handfull stora radiobolag som äger allt! Du kan göra något för mångfalden : Ge aldrig upp.

3.4 Att lägga musik i radion.

Innan musik i radion blev så vanligt att man fick ett brett urval, brukade folk ofta göra sina egna musikmixar. Det är nästan synd att man inte gör det så mycket längre, nu när man har ett utbud.

Om man kör mer än en timme i veckan med musik i radion blir det förr eller senare problem: man har inte tillräckligt med musik för att fylla ut varje program med musik. Ofta är det inte ens önskvärt att alltid ha olika musik. Folk vill ofta höra favoriter fler än en gång och nya lyssnare kan ha tillkommit. Detta gör att varje seriös radiostation som kör musik

förr eller senare måste bestämma sig för ett format.

Alla radiostationer vill ha en egen stil för att nå en målgrupp. Därför väljs musiken för att glädja en viss typ av människor. Det kan vara ungdomar, vuxna eller äldre personer. Ett organiserat musikurval som tar hänsyn till en viss åldersgrupp eller lyssnargrupp kallas för "format".

Format

Först ska du bestämma sig för vilket musikformat du ska ha. Detta blir ofta beroende på vilka lyssnare du vill nå och vilka resurser du har. Musikformaten har många olika namn som ingen har brytt sig om att översätta från engelska. Här är några av de vanligaste.

Format.	Beskrivning.	Stationer som använder formatet.
CHR	"Contemporary Hit Radio". Detta format innebär de senaste hitlåtarna som är populära just nu.	Energy (NRJ).
AC	"Adult Contemporary" Vuxenpop.	Mix Megapol.
HOT AC	"Hot Adult Contemporary". Lite mer ungdomlig vuxenpop.	Radio City, Radio UFS, Radio RIX.
CH URBAN	"Contemporary Hitradio Urban". Ny förortsmusik.	Power 106, MRS 90,5.

(*) Detta baserar sig på min personliga åsikt. Det är inte säkert att alla stationer instämmer.

Rotation

Ännu har vi inte löst problemet med hur man ska få musiken att räcka till och ge lyssnaren en skön mix. Vi börjar med att ta all vår musik som vi vill spela och sortera in den låt för låt inom olika fack:

Här följer ett EXEMPEL på hur detta kan gå till.

Låtar i A-rotation: Ny musik

Låtarna som ligger på listorna just nu och som alla trallar på. Låtar som är populära och säljer bra i affärerna. Dessa låtar vill man ska köras OFTA. Du väljer att samma låt ska gå var fjärde timme.

Om "Ain't that just the way med Lutricia McNeal" är en av dina låtar på A-listan ska den alltså maximalt höras var fjärde timme.

Låtar i B-rotation : ny musik som inte spelas så ofta

Här hamnar låtar som är nya men kanske inte klättrar på listorna. Folk vet för det mesta vilka de är, men de är inga listettor. I detta exempel nöjer vi oss med att köra samma låt var tionde timme. B-låtar är ofta hits som tidigare legat på A-rotation med halkat ut från hitlistorna.

"Recurrents"

Hittarna som var stora förra året. Till exempel förra årets dansplåga eller liknande. Samma recurrent låt spelas max en gång om dagen i vårt fall.

Stora Hits

De riktiga stora brottarhitten från tillexempel 70- och 80-talet. Här räcker det med att SAMMA låt spelas en gång om dan.

70 och 80-tals hit, mindre stora

Låtarna som aldrig blev långlivade hittar räcker det med något mer blygsam spelning. Samma låt spelas max en gång i veckan.

Guldlåtar

Beatles, Rolling Stones och de andra 60-talsgrabbarna får nöja sig med att samma låt spelas en gång i veckan.

Klockan

När du bestämt dig för formatet och sorterat dina låtar i de olika facken är du klar för den sista övningen. Låt oss förenklat säga att du bara har singlar. Du skapar några lådor som singlarna står i och märker dessa lådor med "A-rotation", "B-rotation" osv. Självklart lägger du låtarna i sina respektive lådor. (Alltså en "A-rotations"-låt i lådan för "A-rotationslåtar".)

Nu ska du sätta upp en klocka. Det gör man genom att rita en runt cirkel på ett papper och sedan dela den i 4 (Fyra) delar. Dessa delar ska få din skapelse att likna ett plustecken i en cirkel. Detta är en musiktimme

delad i fyra kvartar. En låt idag är runt 4 minuter och därför ryms runt 4 låtar på en kvart.

Nu tar du och skriver fyra olika tecken på varje kvart. Tecknen är vilken typ av låt som ska spelas. Det är fyra tecken på varje kvart, eftersom du bara får plats med så många på en kvart. Varje symbol betyder en viss sorts låt. Låt oss säga ett "a" för en "A-rotationslåt" o.s.v.

Man kanske vill börja med en A-rotationslåt och sedan köra en B-rotations låt. Efter det tar man en guldlåt och sist på den första kvarten tar man en stor hit från 80-talet.

Nu går du till skivboxarna och plockar fram skivan längst fram i lådan för att spela den enligt klockan. När den är klar MÅSTE du lägga sist i lådan. (Så att den inte av misstag spelas nästa gång det är dags att plocka ur den lådan).

Den första kvarten har du ju bestämt så nu plockar du ut skivorna ur lådorna och får då fram:

- Låt ett är en "A-rotationslåt" : Fatboy Slim / Rockafeller Skank
- Låt två är en "B-rotationslåt" : Madonna / Ray of light.
- Låt tre är en "guldlåt" : Rolling stones / (Can't get no) Satisfaction.
- Och sista låten i kvarten blir en "stor hit från 80-talet" : Wham! / Wake me up (before you go go)

Jag vet att listans lämplighet kanske diskuteras, men den är ett exempel.

Hur man sätter ut sina symboler på klockan avgör faktiskt hur ofta man vill att samma låt ska spelas. Det beror självklart också på hur många låtar som ligger i rotationen. Har du trettio låtar av "A-rotationstyp" och vill spela samma "A-rotationslåt" max var fjärde timme, blir det 8 "A-låtar" i timmen.

Regler

Nu kommer det svåra. Man kan ju inte blint välja låtar hur som helst. Om du ska spela en 80-talslåt och en 90-tals låt är det inte bra om det blir samma artist på båda låtarna. Man måste variera mixen och se till att man varierar stökiga/lugna, manliga/kvinnliga artister och kända/okända låtar.

Sätt upp en skala från låt oss säga 1-10. Varje nummer anger en kategori (ex. 1=pop, 2=rock osv.) Skalan ska vara gjord så att det musikstilar som liknar varandra ska ligga nära varandra i nummerserien. Musikstilar som är väldigt olika (Soul och Euro t.ex.) ska ligga långt ifrån varandra i nummerserien.

Finessen är att du märker "låtkorten" med deras kategorinumner och kan sedan sätta regler för låtarna. Ett exempel på en regel kan vara att en låt du spelar i radion måste ha ett nummer som är minst 2 steg högre än föregående låt. Om låt 1 har kategori 1 måste nästa låt ha kategori 3 eller högre. På så sätt får du en bra blandning av musik.

Sen kan man gruppera låtarna efter sångare, sångerska, grupp osv. Sätt regler som blandar manligt, kvinnligt och grupper så det aldrig blir enformigt.

Tempot är också mycket viktigt. Det är den som avgör program eller stationstypen. En regel kan t.ex. vara

att bara var femte låt kan ha ett tempovärde på mindre än 2 (På en skala mellan 1-10 där 1 är en lugn ballad.). Då har du en ungdomsstation med högt tempo.

Det stora arbetet är att bedöma alla låtars tempo, kategori med mera. Att sen sätta ihop alltsammans är egentligen att följa några regler och framförallt sitt goda omdöme.

Här kan bara ditt goda musiksinn hjälpa dig. Men nu har du förmodligen kommit en bit på vägen att förstå den metod som alla musikval på radiostationer grundar sig på. Idag använder man datorsystem av typ "selector" som hjälper människan att välja låtar. Men det var inte länge sen man hade en klocka med avbruten timvisare och symboler ritade på och några lådor med skivor i.

Ta det lugnt med musikbyten!

Många stationer byter musikformat hela tiden. Detta beror oftast på att de har problem med lyssnarsiffrorna. Låt dig inte luras, när du byter format förlorar du alltid lyssnare till en början. Byter du hela tiden blir det aldrig bra.

Visst kan du byta musikstil (format) om du anser att det inte funkar eller du vill ändra målgrupp, men var helt på det klara med vad du ger dig in på!

När du kör ett visst format, håll hårt på det. Hur skulle det låta med en Jazzlåt i ett Heavy Metal-program tror du?

3.5 Reportage och intervjuer

Kontakten med lyssnare är viktig. Denna bild föreställer två trogna lyssnare (och mig själv längst till höger) som vi bjöd in till en livesändning. Här har de just blivit intervjuade.

För att få en intressant sändning är reportage alltid ett knep. Folk har vant sig vid journalistik även vid mer lättsamma program. Det är kan numera vara reportage om allt från politik till växthuseffekten.

Hur gör man en intervju?

Först försöker man se vad som är nytt fräscht och intressant. Man kanske hittar en person som håller på att uppfinna något, någon som har ett intressant liv bakom sig eller någon som är lite speciell. Kanske en händelse eller liknande.

Man bör i god tid avtala tid med personen i fråga. Detta skall helst ge några dagar att redigera också, så att det inte blir tidsnöd. Nästa sak är att skaffa utrustning. De flesta närradiostationer hyr ut utrustning för en billig summa pengar. Eller så har någons kompis utrustning.

Nu skall du skriva intervjufrågor. Detta är något man måste göra för att intervjun ska löpa smidigt, annars riskerar man att intervjun blir ointressant och innehålla irrelevanta frågor.

Tänk på detta när du gör en intervju :

- Inte rada frågor på varandra.
- Ex. "Men herr Bildt, ni säger att kärnkraftspolitiken är mindre viktig än ekonomin. Vad tycker socialdemokraterna om detta, och era väljare? Vad har pressen sagt?"

Svaret blir ofta bara på en av frågorna, eftersom den intervjuade har svårt att minnas alla frågorna.

- Inte bygga ut frågor onödigt mycket.
- Ex. "Men Herr Bildt, ni tycker att kärnkraftspolitiken är mindre viktig än ekonomin. Men nu har ju folk klagat och sagt att den inte är det. Och så kan ju en olycka hända"

Här kunde det gott räckt med första meningen.

- Inte idka "Skjutjärnsjournalistik".
- Man skall inte pressa de intervjuade eller antyda saker som de inte gillar att höra. Detta är proffsen förbehållet. Det gör att stämningen blir laddad. Och det ger sällan någonting. Är det någon som har dåliga argument, så lär det upptäckas i alla fall.
- Inte flumma ut.
- Det är viktigt att hålla sig till ämnet. Om man intervjuar Carl Bildt om kärnkraftsfrågan, bör man inte fortsätta med att fråga hur gamla hans barn är. Detta är oviktigt och tar tid.

Tekniska regler

- Hålla rätt avstånd.
- Detta gäller både tekniskt och rent intervjumässigt. Om man intervjuar med en rundtagande mikrofon, ska man inte röra mikrofonen fram och tillbaka som man ibland ser att de gör på TV. Detta gör man om man har en riktad mikrofon utomhus och vill undvika vindsus och trafikbuller. Det är ALLTID bättre med en riktad mikrofon men rundtagande duger för enklare bruk.

OBSERVERA : de flesta mikrofoner du använder för just reportage är RIKTADE på något sätt.

Om man sitter ner kan man ibland få problem med att man sitter för nära. Alla människor har ett levnadsrum, som de inte vill att man skall tränga sig in på. Detta måste man som intervjuare tänka på.

Står man upp brukar det inte göra så mycket, bara man inte går alldeles för nära. Man ser snabbt om folk ser nervösa eller irriterade ut, då skall man ta ett steg bakåt.

- Rätt mikrofonteknik
- Sladden viras ett halvt varv runt tummen som man håller mikrofon med. En löst hängande kabel kan frasa. Den slits också mer vid anslutningen, och om man råkar ställa sig på mikrofonsladden kan den

gå sönder. Detta enkla tumgrepp eliminerar problemen på ett smidigt sätt.

- Förkontroll
- Att vänta sig att allt skall funka väl vid plats är naivt. Kontrollera batterierna. De måste vara ordentligt laddade. Kontrollera mikrofon och anslutningar. Om mikrofonen går på batteri, måste batteriet vara i god kondition. Sladden ska inte frasa. Spela gärna in ett litet förtest, så ser ni att det funkar och låter bra.
- 1:2
- När man gör en intervju skall man ha minst dubbelt så mycket material som man behöver. Om man gör ett 3 minuters reportage, bör man ha minst 6 minuters råmaterial. Gärna mer!

Läs på!

Som reporter ska man ställa de frågor som ger de bästa och mest heltäckande svaren. Du ska aldrig komma till en intervju med mindre än att du tänkt ut vettiga frågor och läst på området.

Det hörs direkt om du inte vet vad det handlar om. Det är ännu värre om du inte lyssnar på vad du får till svar.

Ett typexempel är filmen "Waynes world 2" där två glada rockare intervjuas av en stressad radio-diskjockey. Han ställer stereotypa frågor och ägnar större delen av tiden att byta cartband i bandspelarna. Tills sist börjar Wayne och Garth säga helt vansinniga saker och Diskjockeyn (som inte lyssnar) nickar och håller med.

Tillsist går de två nerdarna ut ur studion och sticker... Believe me, happens all the time.

3.6 Analog ljudredigering

Numera finns datorredigering och minidisk som alternativ till traditionell klippning. Men fortfarande är det många som jobbar med rullband och sax.

När man är ute på fältet och intervjuar är det inte ovanligt att man ställer fel frågor, nyser eller på något annat sätt lägger till en mängd onödigt material i intervjun. Man vill ju inte gärna ha med omtagningar eller när telefonen ringer i själva utsändningen av reportaget. Därför måste man klippa bort onödiga element ur reportaget eller intervjun.

När reportaget börjar ta form är det tidsaspekten som börjar spöka igen. Inget reportage bör vara längre än 5 minuter i ett svep. Har man 10 minuter material, bör lägga ett avbrott med musik efter 3 minuter. De riktiga proffsen vet hur man klipper ner till 2 minuter eller mindre. Men det är svårt att räkna ut vad som är viktigt i ett reportage. Prova att lyssna på ekots utsändningar och ta tid på längderna, så kanske du får några idéer. [3-30 regeln](#) gäller givetvis även för reportagen.

Detta är svettigt jobb och man måste vara noggrann för att få ett bra resultat.

Analog ljudredigering

Den analoga klipptechniken är den som har använts i alla år och kräver ett stort mått av fingerfärdighet. Man sitter normalt med en rullbandspelare med inbyggd klippfunktion och jobbar.

Idén är att man drar fram bandet till klippunkten, klipper det och lyssnar vidare till den punkt man skall klippa till, sen klipper man bort "mellanrummet" och tejpar ihop ändarna. För detta har man speciell tejp.

Man ju säga direkt att en freestyle och en gammal Tandberg-rullbandare är inte lämpligt. Studion har förhoppningsvis en rullbandare med klippningsmöjlighet.

Mellan olika delar av ett reportage vill man kanske ha tyst. Då sätter man in plastledare. Plastledaren är som ett vanligt band fast utan magnetiskt lager, därför blir den tyst. Var dock försiktig, eftersom vissa bandspelare tolkar en del färger på sladden som att de skall stanna!

Sveriges radio har några enkla regler för färgerna. Gul är mellanlägg mellan inslagen. Röd är 38 Cm/s och Rödspräcklig är 38 cm/s STEREO. blå är 19 cm/s och blåspräcklig är 19 cm/s STEREO. Dessa är de två vanligaste hastigheterna. Högre hastigheter ger naturligtvis bättre ljud och lättare klippning än lägre hastigheter.

Andra metoder är att sitta med ett vanligt kassettdäck och trycka mellan pause och record. Denna metod är inte så bra, eftersom det ger sämre precision. Idag finns det ingen som på allvar försöker använda ett kassettdäck. Skaffa åtminstone en Minidisk!

ag ycke att et är obbigt me åliga lipp!

Precision är nyckelordet när det gäller ljudredigering. Rubriken säger väl allt? Om du klipper slarvigt kommer olika delar av orden att försvinna och det låter enormt onaturligt. Visserligen kan folk förstå vad som sägs, men det låter oprofessionellt!

Kommer till dig från:

RADIO UFS.com

Tävlingar, Webbradio, Ljudlära, Gratisprogram, Unga Forskare...

Allt material på den här sidan är Copyright 1994-2002 Erik Zalitis. Kopiering och spridning för icke-kommersiella syften är tillåtet efter tillstånd från författaren. För övrigt bruk, kontakta författaren. Email: ljudteknik@radioufs.com

[Ladda ner detta dokument](#) i .PDF-format.

Inledning	Närradio	Huvudsida	Nyheter
Ljudteknik	Sändning	Ljudforum	Sök
Digitalteknik	Närradio	Respons	Länkar